

3) на аснове апошняга фарміраванне матывацыі новай дзейнасці (мастацкай творчасці);

4) паступовае вызваленне ад выпрацаванай ідэнтыфікацыі, г.зн. знаходжанне самастойнай творчай асобаснай ідэнтычнасці.

Яноўскі М.З., дацэнт

РАЗВІЦЦЁ Ё ДАШКОЛЬНІКАЎ ПСІХАМАТОРЫКІ І ЁВАПІ СРОДКАМІ МУЗЫЧНА-РЫТМІЧНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

У цяперашні час, калі глыбокія пераўтварэнні адбываюцца ва ўсіх галінах жыцця нашага грамадства, асабліва актуальнай з'яўляецца праблема развіцця творчых, пазнавальных, валявых і эмацыянальных якасцей асобы, якія фарміруюцца сродкамі мастацтва. Аналіз праведзеных у гэтым напрамку даследаванняў паказвае, што зусім недастаткова разглядаліся пытанні, якія раскрываюць уплыў асобных відаў мастацкай дзейнасці і мастацтва на развіццё і якаснае ўдасканаленне важных для кожнай прафесіянальнай і вучэбнай дзейнасці псіхічных утварэнняў і ўласцівасцей асобы. Найбольш актуальным уяўляецца рашэнне названай задачы ў прымяненні да перыяду дашкольнага дзяцінства дзіцяці. Гэта абумоўлена тым, што ранняе далучэнне дзяцей да мастацкіх відаў дзейнасці садзейнічае развіццю ў іх змястоўных эстэтычных пачуццяў, актыўных пазнавальных адносін да навакольнай рэчаіснасці, пашырае дыяпазон тых бакоў псіхічнага развіцця дзіцяці, якія вельмі неабходны ў будучай вучэбнай і працоўнай дзейнасці.

Раскрыццё заканамернасцей і фактаў становішча ўплыву некаторых відаў мастацтва на дзяцей будзе садзейнічаць фарміраванню становішча матывацыі і ў бацькоў, таму што

аб'ектыўны і канкрэтны матэрыял дазволіць глыбей зразумець карыснасць заняткаў дзяцей мастацкімі відамі дзейнасці. Пры гэтым заняткі будуць успрымацца імі не як карыснае правядзенне часу і далучэнне да мастацтва наогул, але і як важная дзейнасць, што фарміруе канкрэтныя псіхічныя якасці асобы дзіцяці.

У задачы нашага даследавання ўваходзіла эксперыментальнае вывучэнне ўплыву сістэматычных заняткаў музычна-рытмічнай дзейнасцю на працягу не менш года на рад важных псіхаматорных функцый і ўвагу дзяцей 6-гадовага ўзросту. У чатырох параўнальных серыях эксперыментаў прынялі ўдзел 97 дашкольнікаў, якія займаюцца харэаграфіяй, і 88, якія не займаюцца гэтым відам дзейнасці.

Узровень развіцця важнай састаўной псіхаматорыкі рухальнай даўгачаснай памяці ў дзяцей вывучалі шляхам шматразовага прад'яўлення ў індывідуальных эксперыментах камбінацый, якія складаліся з 24 простых рухаў для верхніх і ніжніх канечнасцей паасобна. Прад'яўлялася кожная сістэма рухаў у форме шматразовага паказу іх эксперыментаарам. Паказчыкам прадуктыўнасці даўгачаснай памяці была колькасць прад'яўленняў, неабходная для поўнага ўзнаўлення дзіцем усіх рухаў і ў зададзенай паслядоўнасці.

Ступень развіцця зрокава-маторнай памяці і канцэнтраванасці ўвагі вызначалі па методцы польскага псіхолога Кнокса. Для тэсту выкарыстоўваліся чатыры ўмацаваныя на агульнай аснове каляровыя кубікі. Падыспытны і эксперыментаар размяшчаліся за сталом адзін супраць аднаго. У руцэ кожнага — указальная палачка, з дапамогай якой выконваецца серыя ўдараў па кубіках. Падыспытнаму прапануецца ўважліва сачыць за дзеяннямі эксперыментаара і адразу ўзнаўляць іх у той жа паслядоўнасці і колькасці. Па камандзе: «Увага!» — эксперыментаар, карыстаючыся сістэмай, закладзіраванай з дапамогай камбінацый лічбаў ад 1 да 4, у вызначальным парадку хутка і

раўнамерна стукае па кубіках. Праграма складалася з 16 задач і ўключала камбінацыі ўдараў (ад 4 да 6), якія пастаянна ўскладняліся. Прадуктыўнасць зрокава-маторнай памяці падвышаных ацэньвалася па максімальнаму ліку балаў, набраных па ўсіх прапанаваных задачах.

Кінэстэзічная адчувальнасць ацэньвалася па дакладнасці ўзнаўлення падвышанымі рухаў правай канечнасцю з вызначэннем цэнтра ў мішэні, якая ляжыць на сталі, а потым з заплюшчанымі вачамі ўзнаўлення рухаў назад у цэнтр. Пасля ўспрымання, абазначэння рукой і запамінання цэнтра мішэні падвышанымі з заплюшчанымі вачамі абазначаў адно з чатырох палажэнняў рукі (уверх, убок, уніз, уперад). Пасля з кожнага з указаных палажэнняў рукі неабходна было трапіць у цэнтр мішэні. Адхіленне ад эталона — цэнтра мішэні — пры ўзнаўленні рухаў лічылася велічынёй памылкі ва ўмоўных адзінках.

Дакладнасць памяці падвышаных на прасторавыя характарыстыкі рухаў ацэньвалі шляхам аналізу запамінання, а пасля ўзнаўлення с заплюшчанымі вачамі эталонаў-ліній даўжынёй у 16 см і 8 см. Адначасова па прадстаўленню падвышаных павінны былі ўзнаўляць палову зададзеных лінейных эталонаў. У гэтай частцы эксперыменту з аналізам узроўню развіцця прасторавага кампанента рухальнай памяці вызначалася здольнасць дзяцей ажыццяўляць самарэгуляванне прасторавых характарыстык руху.

Змяненне канцэнтраванасці ўвагі пад уплывам заняткаў харэаграфіяй ацэньвалася з дапамогай карэктурнага тэсту І.А.Кулака. Вымярэнне гэтай уласцівасці ўвагі ў дзяцей ажыццяўлялася да і пасля заняткаў.

Аналіз атрыманых вынікаў паказаў значную перавагу ў развіцці рухальнай памяці ў дзяцей, якія займаюцца музычна-рытмічнай дзейнасцю. У сярэднім дзедзі гэтай групы ўзнаўлялі 24 рухі верхнімі канечнасцямі пасля 6,6 прад'яўленняў, а

ніжнімі — пасля 3,2 град'яўленняў сістэмы рухаў. У дашкольнікаў, якія не займаліся харэаграфіяй, паказчыкі рухальнай памяці былі значна ніжэй. Ім спатрэбілася для запамінання зададзенай сістэмы рухаў, узнаўляемых рукамі, 13,8 град'яўленняў і 9,1 — для ўзнаўлення рухаў нагамі.

Паказчыкі зрокава-маторнай памяці і канцэнтраванасць увагі, вызначаюцца па методыцы Кнокса ў дзяцей, якія займаюцца музычна-рытмічнай дзейнасцю, у сярэднім склалі 11,2 бала, а ў тых, якія не займаюцца, — 8,6 бала. Прасторавыя характарыстыкі рухаў у першай групе дзяцей былі таксама некалькі вышэй. Сярэдняя памылка адхілення ад цэнтра мішэні з улікам замераў з 4-х палажэнняў рукі склала 18 умоўных адзінак, у другой групе дзяцей — 21 адзінку. Найбольш выразна адрозненні ў дзяцей выявіліся ў здольнасці дыферэнцыраваць па прадстаўленню прасторавыя характарыстыкі рухаў шляхам самарэгуляцыі. Так, сярэдняя памылка ўзнаўлення дзецьмі, якія займаліся музычна-рытмічнай дзейнасцю, для эталона 16 см склала 1,5 см, для эталона 8 см — 1,1 см. У дашкольнікаў, што не займаліся харэаграфіяй, сярэдняя памылка па першаму эталону склала 2,6 см, а па другому — 2,8.

Аналіз дынамікі канцэнтрацыі ўвагі ў дзяцей пад уплывам заняткаў музычна-рытмічнай дзейнасцю выявіў павышэнне гэтай уласцівасці ўвагі пасля заняткаў да 9% у большасці паддаследчаных.

У цэлым даследаванне паказала значныя станоўчыя ўплыў на важныя псіхічныя функцыі дашкольнікаў заняткаў музычна-рытмічнай дзейнасцю. Гэта выяўляецца ў перавазе развіцця ў іх рухальнай памяці, зрокава-маторных функцый. Даволі прыкметныя станоўчыя ўплыў гэтых заняткаў на здольнасць да самарэгуляцыі сваіх дзеянняў. Спецыфічнасць харэаграфічнай дзейнасці, якая патрабуе пастаянна ўключачь самарэгуляцыйныя механізмы ў працэсе яе ажыццяўлення: суадносіць і ўзгадняць свае дзеянні з

музыкай, рэгуляваць іх тэмп і рытм, пастаянна ўключаць самакантроль для аналізу якасці рухаў, садзейнічае развіццю гэтай важнай псіхічнай функцыі. Відавочна, што высокі ўзровень развіцця псіхаматорыкі, увагі, самарэгулюемых працэсаў у дзяцей дашкольнага ўзросту з'яўляецца важнай перадумовай паспяховага рашэння імі ў будучым вучэбных і працоўных задач. Выяўленьня адрозненняў у прадуктыўнасці запамінання сістэм рухаў верхнімі і ніжнімі канечнасцямі дзяцьмі дашкольнага ўзросту неабходна ўлічваць педагогам у рэспетыўнай і фізкультурна-аздараўленчай практыцы.

Гаўрына Л.М., дацэнт

НОВЫЯ ПАДЫХОДЫ ДА ВЫКЛАДАННЯ ДЫРЫЖЫРАВАННЯ

Сярод шматлікіх формаў музычнага мастацтва дырыжыраванне з'яўляецца, па агульным прызнанні, складанейшым творчым працэсам. Разам з тым ні адна галіна музычнага мастацтва не знайшла меншага асвятлення ў працах па тэарэтычным мастацтвазнаўстве, чым дырыжыраванне.

Дырыжыраванне — выканальніцкае мастацтва. Гэта мастацтва выглумачэння, мастацтва інтэрпрэтацый. Слова «інтэрпрэтацыя» паходзіць ад лацінскага «interpretare», што абазначае перакладаць, тлумачыць, быць пасрэднікам. Для дырыжора ўзнаўляемае — гэта першатвор, п'еса якога-небудзь аўтара, г.зн. жыццё, праломленае, асэнсаванае, адчутае. Аб'ектыўная рэчаіснасць, якая стала крыніцай першатвора, становіцца прадметам суб'ектыўнага адлюстравання дырыжора.